

Nieuwsbrief 42 van de zwerfsteengroep februari 2011

Op 14 februari was het onderwerp Oslo gesteenten. Deze zwerfstenen zijn in onze omgeving nogal zeldzaam. Het vierde cijfer in het Hesemann getal bij gesteente tellingen staat dan ook vaak op nul. De Hümmling net over de Drents/Groningse grens in Duitsland vormt een uitzondering, daar komen relatief veel stenen uit Noorwegen voor. Verder zijn ze mooi te vinden in Jutland, bijvoorbeeld bij de Limfjord en uiteraard in Noorwegen zelf. Een mooi verhaal is dat van de beroemde, helaas al overleden Schuddebeurs, die op de brommer samen met zijn vrouw het Oslogebied doorkruiste op zoek naar de syenieten aldaar. Zijn avonturen staan vermeld in Grondboor en Hamer van 1958.

In onze streken vormen rhombenporfieren de hoofdmoot van de vondsten, deze fraaie stenen met hun ruitvormige veldspaatkristallen worden makkelijk herkend. Larvikieten zijn al een stuk zeldzamer. Ze zijn veelal bleek verweerd en lijken dan weinig op de fraaie winkelpuizen die ook van dit gesteente worden gemaakt.

De Oslo gesteenten zijn tijdens een 3-tal eruptiefases gevormd.

In hoofdzaak in het perm, maar het eerste begin lag al in het laat carboon.

De eerste eruptie was een spleeteruptie die bazalt en rhombenporfieren produceerde

In het Keienboek van van der Lijn staat een geologische kaart van het Oslo gebied. Opvallend daarin zijn ronde structuren die ontstaan zijn van uit centrale erupties in de 2-e fase. In de 3-fase was weer sprake van spleeterupties met productie van rhombenporfieren en bazalten. Totaal zijn er 26 rhombenporfierstromen die heel wat typen rhombenporfieren hebben opgeleverd.

Rhombenporfier
Vindplaats: Haddorf Dld
collectie: J.Dreef

De gesteenten worden onderscheiden in:

1. **dieptegesteenten**: enkele bekende typen zijn: drammengraniet, drammenrapakivi, aegerien-graniet, ekeriet, nordmarkiet, larvikiet, oslo-essexiet
2. **ganggesteenten**, bijvoorbeeld: drammenaplietgraniet, lestivariet, drammenganietporfier, grorudiet, foyaiet
3. **uitvloeiingsgesteenten**: rhombenporfier, drammenrhyoliet, bazalt en agglomeraatlava

De vorming van rhombenporfieren wordt wel in relatie gebracht met kalkafzettingen uit de Oslo-trog, die zijn weggezakt en zich hebben gevoegd bij de smelt. Jaap heeft een rhombenporfier uit Fuenteventura waar ook sprake is van kalkformaties en vulkanisme.

Niet alle stenen zijn hier door het ijs gebracht, Gerrit van der Heide schreef in 1956 een artikeltje in Grondboor en Hamer over het gebruik van stenen als scheepsballast, waar de fraaie rhombenporfieren van Hindelopen aan te danken zouden kunnen zijn.

Behalve rhombenporfieren en larvikieten konden worden getoond: diverse nordmarkieten van Fur Denemarken, aegerien-graniet van Als Denemarken, grorudiet: 1 uit Markelo en 1 uit Neuenkirchen, Oslo-essexiet, Oslo-bazalt, agglomeraatlava, glimmersyenietporfier, trachytische nefeliensyeniet en rhombenporfierconglomeraat.

Aegerien-graniet
Vindplaats: oostzijde van het eiland Als, Denemarken
collectie: J.Dreef

Literatuur:

- Het Keienboek 6-e druk door P.v.d.Lijn
- Steine aus das Norden door Smed/Ehlers
- Kristalline Geschiebe aus der nordischen Vereisungen door J.Hesemann

- Geologischer Führer für den norddeutschen Geschiebesammler door W.Schulz
- Noordelijke kristallijne gidsgesteenten door J.G.Zandstra
- Platenatlas van noordelijke kristallijne gidsgesteenten door J.G. Zandstra
- Grondboor en Hamer:
 - . 1956: Rhombenporfieren in Hindelopen door G. v.d. Heide
 - . 1958: Een bezoek aan het Oslo syenietgebied door A.P. Schuddebeurs
 - . 1987: De verspreiding over Europa van gidsgesteenten uit het Oslogebied en begeleidende zwerfstenen door A.P. Schuddebeurs

.